

Kiedy 27 lat temu 15 stycznia 1990 roku, na ulicach Berlina dogorywała NRD, w trakcie spontanicznych demonstracji ulicznych budynki przy Frankfurter Allee zostały zajęte i zabezpieczone przez obywateli. W Berlinie przy Frankfurter Allee, w dzielnicy Berlina – Lichtenberg, znajdowała się okazała siedziba byłych służb bezpieczeństwa, byłej NRD (Ministerium für Staatssicherheit - MfS), powszechnie zwane Stasi. Dzięki obywatelskiemu poruszeniu jakie towarzyszyło wydarzeniom zapoczątkowanym upadkiem muru berlińskiego w listopadzie 1989 roku, zasób archiwalny centrali MfS ocalał prawie nietknięty, w przeciwieństwie do np. polskich zasobów archiwalnych służb bezpieczeństwa w PRL. Podobne wydarzenia miały miejsce także w innych miastach- Jena, Lipsk.

Wobec zaistniałych wydarzeń konieczne były regulacje prawne, które zabezpieczyłyby i chroniłyby zachowany zasób, umożliwiałyby swobodny i legalny dostęp do akt zarówno w celach edukacyjnych jak również poznawczych dla osób prześladowanych i inwigilowanych przez służby. Konieczne również było, w nowej rzeczywistości zjednoczonego państwa, zlustrowanie osób pełniących funkcje publiczne. Takie było oczekiwanie społeczne wyrażone w spontanicznych (prawdopodobnie) akcjach zabezpieczania zasobów archiwalnych, przy jednoczesnej ożywionej publicznej dyskusji i licznych kontrowersjach jakie to rodziło. Dla wielu była to „polityczna trucizna”.

W dniu zjednoczenia Niemiec 3 października 1990 roku, Joachim Gauck pastor z Rostoku został powołany na stanowisko "pełnomocnika specjalnego rządu federalnego dla osobistych dokumentów byłej Służby Bezpieczeństwa Państwowego". Było to jednym z głównych postulatów pokojowej rewolucji jesieni 1989, która zapoczątkowała zjednoczenie Niemiec.

Wcześniej decyzją rządu NRD z dnia 8 lutego 1990 roku zniesiono Ministerstwo Bezpieczeństwa Państwowego NRD (Stasi) oraz jego następcę, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego (Amt für Nationale Sicherheit 1989–1990 AfNS). Po obu tych instytucjach pozostały kilometry akt dokumentujących działania aparatu totalitarnego państwa. Od początku sprawa akt wzbudzała duże kontrowersje i burzliwe dyskusje co do przyszłości archiwów. W dniu 7 czerwca 1990 roku, izba ludowa (Volkskammer jednoizbowy parlament Niemieckiej Republiki Demokratycznej (NRD) (1958–1990) powołała specjalną komisję parlamentarną, pod przewodnictwem Joachima Gaucka do stworzenia prawa regulującego dostęp do akt Stasi. Brzmieniu ustawy towarzyszyły burzliwe debaty na temat zalet i wad ujawnienia akt służb bezpieczeństwa, biorąc pod uwagę skalę zjawiska. "Ustawa aktach Stasi / AfNS" została ostatecznie przyjęta w dniu 24 sierpnia 1990 roku przez Izbę Ludową. Przez cztery kolejne tygodnie prowadzone były negocjacje między NRD a Republiką Federalną w sprawie przyjęcia tej ustawy do traktatu zjednoczeniowego.

Kiedy w końcu 1991 roku niemiecki Bundestag, uchwalił prawo o aktach Stasi - Stasi-Unterlagen-Gesetz (StUG), wyznaczony został po raz pierwszy model postępowania z

Wpisany przez Jolanta Leśniewska

poniedziałek, 16 stycznia 2017 18:30 - Poprawiony poniedziałek, 16 stycznia 2017 18:34

dokumentacją tajnych służb w państwach postkomunistycznych. Przyjęto wówczas założenie o pełnym dostępie do tych archiwów w celu ułatwienia badania działań służb komunistycznych w oparciu o przepisy prawa. Udało się zrównoważyć dwie trudne do pogodzenia zasady: otwartości działania organów państwowych i ochrony dóbr osobistych, tych którzy byli obiektem działań Stasi. Po wejściu w życie prawa o aktach Stasi 29 grudnia 1991 roku, urząd Komisarza Federalnego rozpoczął pracę w kilka dni później. Już 2 stycznia 1992 pierwsi obywatele, naukowcy i media mogły korzystać z archiwów byłego urzędu Bezpieczeństwa Publicznego. W opinii publicznej jawność tych dokumentów miała duży rezonans społeczny. Historyczny, pierwszy ogląd akt miał miejsce w Berlinie w obecności wybitnych krytyków reżimu SED (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands), aby mogli zapoznać się z dokumentami, które Stasi im założyła.

Od 1991 roku ustawa była wielokrotnie nowelizowana. Od 1992 roku do BStU wpłynęło ponad 7 milionów wniosków o udostępnienie akt. Od tego czasu zainteresowanie aktami nie maleje – ciągle corocznie wpływa tam ok. 90 tysięcy wniosków o udostępnienie akt. Corocznie też Niemcy oswajają bolesne wątki swojej historii.

Co w przyszłości? W kwietniu 2016 roku Bundestag powołał komisję ekspercką do spraw opracowania koncepcji przyszłości BStU. W wyniku prac komisji określono zasadnicze kierunki na przyszłość. Tak więc BStU oraz Bundesarchiv mają stworzyć koncepcję dalszego zabezpieczania akt przez włączenie ich do zasobu Bundesarchiv, przy zachowaniu autonomii archiwum dokumentów Stasi z międzynarodowym wzorem do naśladowania. Bundestag zdecydował również o przedłużeniu kadencji Rolanda Jahna na kolejne 5 lat – funkcję pełnomocnika pełni od 2011 r.

Na podstawie: [25 Jahre Stasi-Unterlagen-Gesetz](#)

Jolanta Leśniewska
AP Płock O/ Kutno